

Viljelykasvien sukulaislajien suojelusuunnittelu

Viljelykasvien sukulaislajit (CWR, *crop wild relatives*) ovat luonnonvaraisia lajeja, jotka ovat läheistä sukua viljellyille kasveille, kuten ravinto-, lääke- tai rehukskasveille. Nämä lajit nähdään yhtenä keinona vastata tulevaisuuden haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen, ruokaturvaan sekä kestävään ja ympäristöystävälliseen maatalouteen ja niistä toivotaan löytyvän viljelykasvien jalostuksessa tarvittavia ominaisuuksia.

TEKSTI:

Heli Fitzgerald, Luomus, HY;
Anna Palmé, NordGen;
Jens Weibull, Jordbruksverket;
Elina Kiviharju, Luke

KUVA: Lena Ansebo

Monet viljelykasvien sukulaislajit ovat uhanalaistuneet ihmisen aiheuttamien muutosten, kuten elinympäristöjen menetyksen ja ilmastonmuutoksen vuoksi. Lajien suojelun edistämiseksi on etsitty keinoja turvata lajien geenivarat. Käytännön suojelutoimenpiteet ovat pääasiassa vielä suunnittelun tasolla. Muutama Euroopan maa on kuitenkin perustamassa ensimmäisiä kansallisia geenireservejä viljelykasvien sukulaislajeille. Nämä lajit ovat yhä heikosti edustettuina geenipankeissa.



Pohjoismainen suojelusuunnittelu

Juuri päättyneessä Pohjoismaiden geenivarakeskuksen NordGen:in koordinoimassa projektissa ”Ecosystem services: genetic resources and crops wild relatives”, etsittiin keinoja edistää villien sukulaislajien suojelua alueellisessa yhteistyössä. Pohjoismaiden kasvillisuudesta löytyy erityisesti viljeltyjen marjojen ja nurmirehukskasvien sukulaisia, mutta myös hedelmien, vihanneskasvien ja joidenkin viljojen sukulaisia. Suojelusuunnittelua varten priorisoidulle listalle otettiin 135 ravinto- ja rehukskasvien lähisukulaista.

Lajien levinneisyyskarttojen ja luonnonmaantieteellisen kartan avulla etsittiin potentiaalisia toisiaan täydentäviä suojelukohteita jo olemassa olevilta suojelualueilta, joissa viljelykasvien lähisukulaislajien geenivarsuojelua voitaisiin toteuttaa tulevaisuudessa. Kansallisen ja alueellisen suojelusuunnittelun ja toteutuksen tueksi luotiin Pohjoismaiset verkkosivut (www.nordgen.org/cwr), joista löytyy projektin tuloksia, kuten lajilistat (doi:10.15468/itkype). Projektissa järjestettiin myös työpajoja sidos-

ryhmille ja muotoiltiin poliittisen taso suosituksia lajien suojelun käynnistämiseen Pohjoismaissa.

Euroopan suojelukonsepti

Euroopan kasvigeenivaratoimijoiden verkoston (ECPGR) *In situ* -työryhmä on koonnut konseptin viljelykasvien lähisukulaislajien suojelemiselle Euroopassa. Kokonaisvaltainen suoje-lustrategia suunniteltaisiin kahdella tasolla: kansallisella ja Euroopan tasolla, joiden suojelualueverkostoissa suojeltaisiin tärkeimpien kasvipopulaatioiden geenivaroja. Konseptissa esitellään myös minimistandardit lajien geenireservialueiden perustamiseen ja hoitoon.

Kansallinen suojelun toteutus Suomessa

Suomen CWR suunnittelu aloitettiin lajilistauksella, priorisoinnilla ja suojeluaukoanalyysillä muutama vuosi sitten EU-projekti ”PGR-Secure:n” puitteissa. Seuraava vaihe on edistää suojelusuunnittelua ja toteutusta kansallisten toimijoiden kesken sekä kansainvälisessä yhteistyössä lähi-alueiden kanssa.